

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

TMUN 2023 HUKUK KOMİTESİ

HAZIRLAYANLAR: Mehmet Ege Şahin, Zeynep Duru Demir

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

İÇİNDEKİLER

Genel Sekreterin Mesajı.....	3
Komitenin Tarihçesi ve Yapısı.....	4
Gündem 1- Atmosfer dışı uyduların ve uzay etkileşimlerinin hukuki açıdan yükümlülüğü ve etiği	
 Problemin Tanımı.....	5
 Kavram Sözlüğü.....	5
 Problemin Tarihçesi ve Zaman Şeridi.....	6
 Problemin Güncel Durumu.....	7
 Problemde Rol Oynayan Aktörler.....	8
 Bildiri Teklifinin Yanıtlaması Gereken Sorular.....	8
 Araştırma Önerileri.....	8
 Kaynakça.....	9
Gündem 2- Teknolojinin ilerlemesiyle ortaya çıkan biyoetik sorunların hukuki açıdan incelenmesi	
 Problemin Tanımı.....	10
 Kavram Sözlüğü.....	11
 Problemin Tarihçesi ve Zaman Şeridi.....	11
 Bazı Evrensel Yargı Uygulamaları.....	12
 Güncel Durum ve İçinde Bulunulan Problem.....	13
 Problemde Rol Oynayan Aktörler.....	15
 Bildiri Teklifinin Yanıtlaması Gereken Sorular.....	15
 Araştırma Önerileri.....	15
 Kaynakça.....	16

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

GENEL SEKRETERİN MESAJI

Sevgili Delege,

21-22-23 Ocak 2023 tarihlerinde gerçekleştirilecek olan TAKEV Model Birleşmiş Milletler Konferansı'nın üçüncü resmi oturumunda yönetim ekibimiz adına sizleri ağırlamaktan onur duyuyoruz. Geçmiş yıllara dayanan deneyimlerimizin, bu yılki TMUN'u unutulmaz bir deneyim hâline getirmek için bize gerekli deneyimi sağladığına inanıyoruz ve bu üç günü sizlerle paylaşacak olmaktan mutluluk duyuyoruz.

TMUN'23'ün yönetim ekibi olarak zorlu ve düşündürücü gündem maddelerimizle tüm katılımcılar için ufuk açıcı bir konferans ortamı yaratmayı amaçlıyoruz. Çalışkan ve özverili akademik ekibimiz, güçlü bir tutkuya sahip oldukları konular üzerine yoğunlaşarak güncel ve geniş kapsamlı komite ve gündem maddelerini ortaya çıkardı. Konferansımızda düşündürücü Genel Kurul Komitelerinden dinamik krizlere kadar uzanan 9 komitemiz arasından delegelerin ilgi alanlarına uygun bir komite bulacaklarına gönülden inanıyoruz.

Çalışkan delegelerimizden yenilikçi fikirler görmeyi dört gözle bekliyor ve tüm katılımcıların modern dünya problemlerine yeni bir bakış açısı kazanmış olarak konferanstan ayrılmalarını umuyoruz.

Saygılarımla,

Doğa Naz Kuzucu

TMUN'23 Genel Sekreteri

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

KOMİTENİN YAPISI

Hukuk komitesi, bir diğer ismiyle 6. komite; Birleşmiş milletlerin 6 genel komitesinden 6. olanıdır. Hukuk komitesinin hedeflediği, Birleşmiş milletlerin ana hedeflerini -Her vatandaş için adalet, güvenlik, ekonomik stabilizasyon ve sosyal eşitlik- hukuk ve etik kavramlarını referans alarak inceler. Bu bağlamda uluslararası hukuk ve birleşmiş milletlerin alanına giren yasaları birincil olarak inceleyen oluşumdur.

Altıncı Komite, genel kurulun yıllık toplantısına paralel olarak her yıl altı hafta süreyle toplanır, çalışmaları genel görüşmeden sonra başlar ve Kasım ayı ortasına kadar tamamlanır. Zaman zaman, genel kurulun talebi üzerine, komite önemli soruları ele almak üzere yeniden toplanabilir. Komite çalışmalarına başlamadan önce Genel Kurul, görüşülecek gündem maddelerinin bir listesini komiteye verir. Ortak gündem maddeleri şunları içerir:

- Adaletin ve uluslararası hukukun teşviki
- Hesap verebilirlik ve Birleşmiş Milletler adalet meseleleri
- İlaç kontrolü
- Suç ve hukuka aykırı eylemleri önleme
- Uluslararası terörle mücadele
- Uluslararası bağlamda hukuki anlaşmazlıkları çözme

GÜNDEM 1-Atmosfer dışı uyduların ve uzay etkileşimlerinin hukuki açıdan yükümlülüğü ve etiği

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

PROBLEMİN TANIMI

Bilimin ve teknolojinin ilerlemesi ile dünya dışındaki gezegenlere ve benzeri oluşumlara erişme imkânımız artmaktadır. Yaklaşık 50 yıldır gelişmiş olan ülkeler uzayın zenginliklerini keşfetmek ve onlara sahip olmak için yarışırçasına çalışmaktadırlar. Bu ülkelerin dışında kalan diğer ülkeler ise yarışta geri kalmakta ve herhangi bir hak iddia edememektedirler. Oysa dünyada bugünkü kaynakların tükenmesinin baş sorumlusu gelişmiş olan ülkelerdir. Sonuç olarak bu ülkeler dünya toplumlarının haklarını hiçe sayarak hem geçmişe hem de geleceğe sahip olmaya çalışmaktadırlar.

Uzayın zenginliklerine erişme ve kullanma hakkını, adil şekilde paylaşma mekanizmalarını tasarlayıp uygulayan bağımsız kurumlar mevcut değildir. Çıkar çatışmalarını eşitlikçi bir şekilde çözüme kavuşturabilecek devletler üstü bir hukuk sistemi dünya üzerinde uygulanmamaktadır. Günümüzdeki mevcut durumda güçlü olanlar hukuk sistemine de hakimdir dolayısıyla sadece kendi ulusal çıkarlarını korumak için çalışmaktadırlar.

Bu durum ulusal ve uluslararası alanda önemli hukuki problemlere yol açmaktadır. Oluşan etik problemin, üye ülkeler ve halklar üzerinde yaratacağı olumsuz etkiyi kaldırması (daha büyük hukuki krizlere yol açmadan) zorunludur.

KAVRAM SÖZLÜĞÜ

Etik: Ahlâk.

Kozmik: Fransızca Cosmetique kelimesinden türemiştir. Evren ve evrenin genel düzeniyle alakalı anlamına gelir.

Telekomünikasyon: Yunanca uzak anlamına gelen tele ve iletişim anlamına gelen komünikasyon kelimelerinin birleşmesiyle oluşan; Resim, yazı, simge, haber ya da her çeşit bilginin tel, telefon, radyo, optik ya da başka elektromanyetik sistemlerle iletilmesi, yayımı ve alınması.

İnovasyon: Yeni yaratıcı fikirlerin ya da buluşların ekonomik alanlara uygun hâle getirilip uygulanması.

Dış uzay Anlaşması: Dış Uzay Anlaşması, resmi adıyla Ay ve Diğer Gök Cisimleri Dâhil, Uzayın Keşif ve Kullanılmasında Devletlerin Faaliyetlerini Yöneten İlkeler Hakkında Anlaşma, uluslararası uzay hukukunun temelini oluşturan anlaşmadır.

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

PROBLEMİN TARİHÇESİ VE ZAMAN ŞERİDİ

Kaynaklara göre ilk roket benzeri mantık, basit biçimde barut doldurulan bambu boruları ile 11. yüzyılda Çinliler tarafından bulundu.

Sonradan 1650 yılında Polonyalı ateşli silah uzmanı Kazimierz Siemienowicz bir roket planının çizimi yaptı.

Gelişmeler 11-18. yüzyıl arasında çok hızlı olmasa da 19. yüzyıla gelindiğinde Avrupa ve Amerika'da roket alanında hızlı gelişmeler yaşandı ve özellikle askeri alanda mühendisler bu alana katkı sağlamaya girişti.

Rus Tsiolkovsky 20. yüzyılın daha en başında tepkili itme sistemiyle füze sistemleri üzerine çalışmalar yaptı ve bu çalışmalar günümüzdeki sistemlerin temelini attı.

Uzay ile ilgili ilk çalışmalar SSCB(Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) tarafından başlamıştır. Uzay ile ilgili ilk eylem Sputnik 1 yapay uydusunu dünya yörüngesine fırlatması 4 Ekim 1957'de gerçekleşmiştir. Bu jeopolitik bir rekabetin süregelen sonuçlarındanır.

Soğuk Savaş döneminde bu rekabetin uzay kolu ABD'nin(Amerika Birleşik Devletleri) 1 Ekim 1958 tarihinde NASA (National Aeronautics and Space Administration) kurarak yarışın fitilini ateşlediği tarih olarak göze çarpar. NASA, ABD'nin uzay programı çalışmalarından sorumlu olarak kuruldu. NASA adıyla fırlatılan ilk uzay aracı 11 Ekim 1958'de fırlatılan Pioneer oldu. Bu mücadele başlamasından itibaren yaklaşık 18 yıl sürdü.

O dönemin ABD başkanı John F. Kennedy 25 Mayıs 1961'de hükümetin 1960'ların sonuna kadar Ay'a astronot göndermesi için bir proje tasarısı sundu. Bu proje daha sonra Apollo Projesi adını aldı. 16 Temmuz 1969 tarihinde Ay görevi kapsamında Apollo 11 uzay gemisi ile atmosfer dışına fırlatılan astronotlar 20 Temmuz 1969 tarihinde Ay'a ayak bastı. Bu olaydan itibaren başarılı başarısız pek çok girişim olmasına rağmen tarihte önemli olarak nitelendirilebilecek, kayda değer bir olay olmadı.

1975 yılında kurulan ESA(Avrupa Uzay Ajansı) uzayın keşfi amacıyla 22 ülkeden oluşan bir uzay ajansıdır, 1958 yılında OOSA(Birleşmiş Milletler Uzay İşleri Dairesi) Dış Uzayın Barışçıl Kullanımları hakkında geçici Komiteye hizmet etmek üzere Birleşmiş Milletler Sekreterliği bünyesinde küçük bir uzman birim olarak kurulmuştur, 1968 yılında bu uzman birim Dış Uzay İşleri Daire Başkanlığı'na dönüştürülmüştür.

Uluslararası Uzay İstasyonuysa 1988 yılında fırlatılmıştır. Beş katılımcı uzay kuruluşu tarafından oluşturulmuş ortak bir projedir, bu kuruluşlar ABD Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi(NASA), Rusya Federal Uzay Ajansı(Roskosmos), Japonya Uzay Araştırma Ajansı(JAXA), Avrupa Uzay Ajansı(ESA) ve Kanada Uzay Ajansı(CSA)'dır.

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

PROBLEMİN GÜNCEL DURUMU

Günümüzde çoğu gelişmiş ülke kendi uzay programlarını oluşturup, sürdürmektedirler.

Bunlar arasında; ilgili teknolojik girişimlerden, fırlatma tesisleri de içeren bütün bir altyapısı olan uzay programlarına kadar çeşitli gelişmişlik düzeylerinde programlar bulunmaktadır. Günümüzde binlerce bilimsel ve ticari amaçlı uydu dünyanın etrafında çeşitli yörüngelerde bulunmaktadır, bununla birlikte birkaç ülkenin uzaya insanlı uçuş yapma planları bulunmaktadır.

20. yüzyılda yapılmış bazı çalışmalar (örn. ISS) halen devam etmekte ve geliştirilmektedir. Bu çalışmaların yarattığı bazı problemler şunlardır:

1. Avrupa Uzay Ajansı'nın açıkladığı verilere göre Uzayda tahmini olarak 8 ton atık bulunmakta, bu atıklardan 10 santimetreden uzun olan 29 bin nesne takip edilebiliyor. Maalesef ki 10 santimetreden küçük olan milyonlarca atık takip edilemiyor ve yeni uzay araçları için büyük bir risk teşkil ediyor.
2. Bu atıkların oluşmasına sebebiyet veren durum kontrolün var olmaması. Bu kontrolsüzlük hukuki ve etik anlamda boşlukların var olmasıyla oluşmakta, bu boşlukların kullanılabilmesi hukuki olarak bir anlaşmazlık ve etik olarak problemlere yol açmaktadır.
3. Uzay araçları çoğu sistemsel faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi için enerji ve maddi kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Bu kaynaklar küresel ısınmayı, ekonomik dengesizliği dolaylı kaynak yetersizliğini doğrudan etkilemektedir.
4. Birleşmiş Milletler'in 1967 Dış Uzay Anlaşması'na göre ne kişiler ne de ülkeler Dünya dışında mülk sahibi olabilmekte ancak anlaşmanın bu maddesi her ne kadar sahip olma durumunu kesin dille yasaklasa da anlaşmanın diğer hükümleri mülkiyet haklarını desteklemektedir. Bu durum her ne kadar sorunsuz gibi gözükse de üçüncü dünya ülkeleri ve ekonomik olarak kısıtlı imkanlara sahip olan ülkelerin uzay hakkında eşit hak iddia etme durumunu ortadan kaldırıyor.

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

PROBLEMDE ROL OYNAYAN AKTÖRLER

- ISS (Uluslararası Uzay İstasyonu)
- ESA (Avrupa Uzay Ajansı)
- NASA (Amerika Birleşik Devletleri Havacılık ve Uzay Dairesi)
- OOSA (Birleşmiş Milletler Uzay İşleri Dairesi)
- Özel Uzay Şirketleri
- İlgili Devletler ve Devletlerin Uzay Kurumları

BİLDİRİ TEKLİFİNİN YANITLAMASI GEREKEN SORULAR

- Uluslararası kargaşalara yol açan etik problemlerine, uzay hukukunda fikir birliğine günümüzde varıldı mı?
- Gelecekte uzay hakkında anlaşmazlıkların önlenmesi için uluslararası hukuka getirilebilecek yasa veya kural bütünü önerisi bulunabilir mi?
- Uzaya erişim ve gözlem hakkı nasıl daha adaletli ve etik olabilir?
- Uzay ve Uzay hukukunun uluslararası düzeyde etkileri nelerdir, neden ve nasıl kargaşalara yol açmaktadır?
- Uluslararası hukukta uzay hakkındaki anlaşmazlıkları -geliştirildiği takdirde- çözebilecek bir yargı sistemi var mı, oluşturulabilir mi?
- Etik anlamındaki problemler ulusal ve uluslararası hukuk yoluyla çözülebilir mi?

ARAŞTIRMA ÖNERİLERİ

Uzay hakkındaki araştırmalar, uzayın etiği; uluslararası hukukun diğer birçok alanıyla kesişen bir konudur. Delegelerin konferansa katılmadan önce özellikle temsil ettikleri ülke hakkında bu rehberdekenden daha ayrıntılı bir araştırma yapmaları tavsiye edilir.

Google veya herhangi bir arama motoru üzerinden araştırma yapacak bir delege örnek olarak şunları yazarak araştırmasına başlayabilir:

- [Temsil ettiği ülke]'nin uzay üzerindeki araştırmalarda etik ve yasal süreçlerdeki yardımı/katkısı,
- [Konferanstaki ülkelerden biri]'nin uzay üzerindeki süreçte yeri ve [Temsil ettiği ülke] veya [Konferanstaki ülkelerden biri] ile alakalı çıkar anlaşmazlığının olup olmaması durumu.

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

Delegeler konu hakkında daha fazla bilgi almak için aşağıdaki araştırma raporlarını inceleyebilir,

https://thinktech.stm.com.tr/uploads/docs/1608902746_stm-yeni-uzay-cagi-3.pdf

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2183329>

http://www.unoosa.org/oosa/en/SpaceLaw/gares/html/gares_21_2222.html

Komitede büyük yeri olan ülkelere komşu olan ülkelerin de bu konu üzerine yaptıklarının araştırılması tavsiye edilir. Ayrıca bu belgede de bahsedilmiş olan kurum ve kuruluşların hangi ülkeler tarafından yapıldığı, eylemlerinin sorgulanması ve hangi ülkeler için geçerli olduğu hakkında bir araştırma yapılması tavsiye edilir.

KAYNAKÇA

https://tr.wikipedia.org/wiki/Uzay_arařtırmaları

https://tr.wikipedia.org/wiki/Uzay_ajansları_listesi

<https://evrimagaci.org/uzay-yarisi-sovyetler-birligi-ve-amerika-birlesik-devletleri-arasindaki-yarisin-nefes-kesen-hikayesi-8376>

<https://tr.wikipedia.org/wiki/İnovasyon>

https://thinktech.stm.com.tr/uploads/docs/1608902746_stm-yeni-uzay-cagi-3.pdf?

<https://tr.euronews.com/next/2017/11/23/uzayin-buyuyen-sorunu-atiklar>

<https://evrimagaci.org/casus-uydular-ve-gizlilik-tepedeki-goz-sizi-ne-kadar-yakindan-takip-ediyor-10373>

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

GÜNDEM 2-Teknolojinin ilerlemesiyle ortaya çıkan biyoetik sorunların hukuki açıdan incelenmesi

PROBLEMİN TANIMI

Bilim; bilimsel araştırmalar, deneyler, teoriler ve hipotezlerle geliştirilebilir. Konu ne olursa olsun insanlık ancak ve ancak bilimle gelişebilir. Bilim yaptığı eylemlerle bazı hassas konuları ihlal etme derecesine gelebilir. İhlal ettiği bu konular, özellikle uluslararası siyasette büyük bir önem taşır. Bunlardan biri ve en önemlisi canlıların sağlığıdır. Bilim dünyasında gelişimlerin yaşanabilmesi için hipotezlerin üretilip deneylerle kanıtlanması kaçınılmazdır. Ancak araştırmalar ve deneyler, biyoetiği ihlal ederek, canlı çeşitliliği, yaşamı ve sağlığını tehdit edecek boyuta gelmesi, dünya için büyük problemlere yol açmaktadır.

Radyoaktivite, artan sanayi atıkları, GDO'lu ürünler, artan karbon emisyonu gibi konular “uluslararası hukukta açık mı var?” sorusu kamuoyunun gündemine oturmakta. Bu tarz kamuoyunun ilgisini çeken biyoteknolojik uygulamalarına günümüzde tarım, gıda,

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

hayvancılık, kimya ve sağlık gibi birçok sektörde rastlamak mümkündür. Bu tarz durumlar biyoloji ve etiği aynı anda etkilediğinden dolayı biyoetik alanında bulunmaktadır.

Bu durumlardan mütevellit teknolojinin ilerlemesiyle oluşmuş uluslararası düzeyde önemli rol oynayan her türlü biyoetiksel sorun hukuki düzeyde çözülmesi gerekmektedir. Çözülmediği takdirde hızla ilerleyen teknoloji Dünya üzerinde bulunan hukuki sistemlere zarar verme düzeyine gelmesi BM milletlerin her üyesi için tehlike teşkil etmektedir.

KAVRAM SÖZLÜĞÜ

Hipotez: Diğer adıyla önsav, bilimsel yöntemde olaylar arasında ilişkiler kurmak ve olayları bir nedene bağlamak üzere tasarlanan ve geçerli sayılan bir önermedir.

Biyoetik: Çeşitli teknolojik gelişmelerin doğrudan veya dolaylı olarak etkilediği, tıp ve biyoloji alanında ortaya çıkan yeniliklerin, bağlı olan bilimsel sonuçların, etik düzlemde meydana getirdiği kapsamlı sorunların sorgulanması üzerinden gelişen etik alanı ya da bölümüdür.

Radyoaktivite: Atom çekirdeğinin, tanecikler veya elektromanyetik ışımlar yayarak kendiliğinden parçalanmasıdır ve bir enerji türüdür.

GDO(Genetik Değiştirilmiş Organizma): Bazı bilim dallarının çeşitli teknikler kullanarak yaptığı müdahalelerle kalıtsal değişikliğe uğrattığı bir organizma veya organizmalar.

Biyoteknoloji: Biyolojik fonksiyonlarını anlamak ve değiştirmek amacıyla uygulanan çeşitli teknikleri ve işlemleri kapsayan terim.

PROBLEMİN TARİHÇESİ VE ZAMAN ŞERİDİ

Etik felsefenin en eski ilgi alanlarından birisidir. İyonya'da özgür düşünürlerle başlayan doğa felsefesi, demokrasi düşüncesi ve etik temelli tartışmalar eşliğinde başlamıştır ve oldukça parlak bir dönem geçirmiştir.

Ancak tarihte bazı sosyal, kültürel, dini vb. sebeplerden ötürü geçtiğimiz yıllara kadar etik kavramı arka planda kalmıştır. Son yarım yüzyılda etik büyük ölçüde gündemde olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Bu ilgi artışının felsefe alanındaki gelişmeler dışında daha çok pratikte bulunan sorunlara bağlı olarak meslek etikleri olarak değerlendirilen bir alana olduğu görülmektedir. Bu gelişmelerin temelde doğa ve toplum bilimleri ile diğer uygulamalı alanlar çevresinde olduğunu belirtmek mümkündür.

Bu bağlamda hali hazırda küresel çaptaki sorunlarla ilgilenecek bir etik kavrayışa duyulan

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

ihtiyaçtan da bahsedildiği görülmektedir.

Biyoloji, canlılığın başladığı çağlardan itibaren ki yaşayan dünyayı inceler. Biyoloji kavramı her ne kadar bilimde bir fen alanı olarak 19. yüzyılda karşımıza çıksa da; biyoloji, Antik Mısır'daki tıp bilimden Yunan ve Rumen tarihindeki Aristo ve Galen'in üzerinde çalıştığı doğa bilimlerine kadar dayanmaktadır.

Antik çağlarda ortaya-ismi konulmamış dahi olsa- çıkmış olan bu bilim Orta Çağ'da İbni Sina gibi bilim adamları ve doktorlar tarafından bu alan hakkında bilgi birikimi elde edilmiştir.

Özellikle Rönesans döneminde deneycilik akımının tekrar yükselişe çıkmasıyla birlikte yeni organizmalar keşfi biyolojik bir devrim niteliği yaratmıştır. Fizyolojikle beraber giderek deney yoluyla fosiller ve yaşam çeşitliliği sınıflandırılmıştır.

İlerleyen dönemlerde mikroskobun bulunmasıyla daha önceden bilinmeyen mikroorganizmalar dünyası keşfedilmiştir.

19. yüzyılda gelişmeler iyice artarak biyoloji profesyonel bir bilim dalı haline gelmiştir, bu bağlamda önemli bilim insanları önemli çalışmalara imza atmıştır. Canlı cansız dünyanın diğer fen dallarıyla ilişkilendirilmesi ilk bu dönemde Lavosier gibi önemli bilim insanları tarafından gerçekleşmiştir.

20. yüzyılın sonlarına genetik gibi yan dalların bulunduğu hücre ve moleküler biyolojisi ve organizma biyolojisi olarak ayrılmış ve bu dönemde oldukça yüksek bir hızda gelişmiştir.

Biyoetik, bu iki tarihi kavramın günümüzde ilişkisinin çıkmasıyla beraber oluşmuş önemli bir kavramdır. Bu kavram biyoloji ve etiğin beraber etkilediği veyahut etkileyebileceği her türlü bilimsel ve teknolojik gelişmeleri kapsar. Biyolojinin yükselişe geçtiği 20. yüzyıl sonlarından itibaren, biyoloji alanında alınması gereken önemli kararların verilmesinde göz önünde bulunacak hususlar felsefe alanını, biyolojiyi, insanlığı oldukça etkileyecek olduğundan biyoetik kavramı ortaya çıkmış ve üzerinde düşünölmeye başlanmıştır.

BAZI EVRENSEL YARGI UYGULAMALARI

- Josef Mengele'nin deneyleri

Mengele yaşadığı dönem boyunca insanlar üzerinde birçok deney yapmıştır. Toplamda 2 milyon kişinin insanlık suçu işlenerek öldürölmesinden sorumlu tutulmaktadır.

- bir SS subayının kötü şartlara ne kadar dayanabileceğini ölçtüğü, Nazi kamplarında toplanan Yahudiler, "Saf Cermen" soyundan olmayanlar veya engelli insanlar üzerinde

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

yaptıkları testlerdir. Bu testlerde kobaylara asker üniforması giydiriliyor ve bir SS subayının paraşütle uçaktan atladığında ne kadar basınca dayanabileceğini ölçmek için, kobayı bir basınç odasına sokuyor; bu odada iç organları patlayana kadar basınç uygulanıyordu. Diğer bir deneyde ise Kuzey Kutbu'na gidecek bir SS subayının deniz soğuşuna ne kadar dayanabileceğini ölçen testti. Bu testin kobay üzerinde uygulanışı ise, onu buz dolu bir küvete sokmak ve soğuktan ölene kadar onu gözetim altında tutmaktı.

- "Saf Cermen" ırkları üzerinde uygulanacak testlerin kobaylığını, toplama kamplarındaki Yahudi ağırlıklı esirler üzerinde uygulamaktı. Cermen soyundan gelen ari ırktan doğan çocukların göz renkleri mavi renkten farklı bir renk olursa; bu rengi mavi renk ile değiştirmek üzerine deneyler yapıyor; bu deney sonucu elde ettiği sıvıları esirlerin göz bebeklerine şırınga aracılığı ile enjekte ediyordu. Bu yaptığı test ise başarısızlıkla sonuçlanmış ve birçok insanın kör olup ölmesi ile sonuçlanmıştır. Aynı zamanda birçok esir üzerinde anestezi uygulamadan vücutlar üzerinde kanlı deneyler yapmıştır. Küçük çocuklara, ciddi hastalıkların mikropları enjekte edildi ve bu hastalıklara çocukların ne kadar dayanabildikleri ölçüldü. Pek çok masum çocuk, işkence çekti, sakat kaldı veya öldü. Josef Mengele cüceler üstünde de acımasız deneyler yaptı. Örneğin Cüce kardeşler üzerinde ırk araştırmaları yaptı, litrelerce kan aldı. Kampa yeni gelenleri eleyen, gaz odasına gönderen Dr. Mengele, cüce deneylerinde 2 bin ve ayıklama işlemlerinde de 2 milyon kişinin ölümünden sorumlu tutuldu.

GÜNCEL DURUM VE İÇİNDE BULUNULAN PROBLEM

İnsanlar tarih boyunca ortaya çıkardıkları, ürettikleri ürünleri diğer insanlara pazarlamanın uygun olduğunu kanıtlamak ve alıcıya güven vermek için ürünlerini canlılar üzerinde denediler. Ancak tıp biliminin gelişmesi ile, özellikle 20. yüzyıldan sonra bu türde deneyler insanlar üzerinde gerçekleştirilen deneyler ile paralel olarak hız kazandı.

Diğer yünden, deneylerde hayvanların ölçüsüz bir şekilde kullanılması ve eziyet verici yöntemlere başvurulması, toplumda konuya ilişkin duyarlılığın artmasına sebep olmuştur. Bu şekilde hayvan deneylerinde uyulması gereken etik ilke ve standartların getirilmesi ihtiyacı hâsıl olmuş ve bu amaç ile ulusal ve uluslararası düzenlemeler yapılmış, etik kurallar oluşturulmuştur.

Yakın zamanda sosyal medyada canlılar üstünde yapılan deneylere karşı duyarlılığı artırmak amacıyla bir kısa film yayınlandı. İnsanlar sosyal medyada bu kısa film ile ilgili “#saveralph” etiketi altında bir sürü paylaşım yaptılar, günlük hayatlarında sürekli kullandıkları markaları sorgulamaya başladılar ve bu olay üstüne popüler olan markaların çok büyük bir kısmının hayvanlar üzerinde ürünlerini test ettikleri ortaya çıktı. Bu markaların ürünleri sosyal medya ortamında afişe edilerek tüketicilerin tepki göstermesine neden oldu ve böylece markalar üzerinde hayvan deneyleri konusunda toplum baskısı etmektedir.

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

Fakat sadece hayvanlar üstünde değil insanlar üstünde de birçok deney yapılmaktadır. İnsan üzerinde deney ve deneme yöntemlerinin kontrol altında tutulabilmesi için çeşitli ulusal ve uluslararası kanuni düzenlemeler mevcut. TCK'nin (Türk Ceza Kanunu) 90. maddesine göre insan üzerinde deney ve deneme kuralı olarak yasaklanmış, ancak belli şartlar altında ve açıklanan rızanın hukukî geçerli bir rıza olması halinde bunların yapılabileceği öngörülmüştür. TCK'nin 90. maddesi, bir ceza normu olmasına rağmen, bu haliyle daha çok düzenleyici bir kanun görünümündedir.

Dünya genelinde ise bazı hayvan hakları koruma derneklerinin faaliyetleri sonucunda “Royal Commission” ilk etik yasa olan “Hayvanlara İnsancıl Davranma Yasası”nı 1876 yılında çıkarmıştır. Bu gelişmeler Avrupa ve Amerika kıtasına yayılmış ve bir sonraki yüzyılda çeşitli yasalar ve anlaşmalar yürürlüğe konmuştur. Önemli bir dönemeç 1959 yılında yayınlanan ve günümüzde yayınlanmış olan kanun ve yönetmeliklerin çekirdeğini oluşturan “The principles of Humane Experimental Technique” adlı kitap olmuştur. Bu eserde bugün 3R kuralı olarak bilinen “Reduction, refinement ve replacement” hakkında tavsiyeler bulunmaktadır. Hayvan haklarını koruma amacı güden başka bir önemli gelişme on dört maddeden oluşan “Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi”nin 1978’de Paris’de deklare edilmiş (bildirilmiş, açıklanmış) olmasıdır. 14 maddeden oluşan bu bildirgenin 8.maddesi doğrudan hayvan deneyleri ile ilgilidir: “Hayvanlarda fiziksel ya da psikolojik bir acı çektiren deneyler yapmak, hayvan haklarına aykırıdır; tıbbi, bilimsel, ticari ve başka biçimlerdeki her türlü deneyler için de böyledir”. Hayvan etiği ile ilgili önemli başka bir gelişme Dünya Sağlık Örgütü’nün de iş birliği içinde olduğu “Council for International Organizations of Medical sciences (CIOMS)” adlı bağımsız kuruluşun 1982 yılında başlattığı çalışmadır. Bu çalışmanın sonunda 1984 yılında Avrupa Tıp Araştırma Konseyi tarafından da onaylanan metin ana prensipleri “bilimsel amaçla hayvan kullanımının temelde hiç arzu edilmediği, imkân varsa başka yöntemlerin kullanılmasının daha uygun olduğu ve bugünkü olanaklarımızla deneyde hayvan kullanımının kaçınılmazlığı” olmak üzere “Hayvan Deneyleri Etik Yasası” adıyla yayınlanmıştır. Avrupa birliği bünyesinde 1980’lerle birlikte 86/609/EEC nolu direktif ile deney hayvanları ile ilgili bir düzenleme getirilmiştir. Sonuç olarak yüzyıllar içerisinde oluşan bilgi birikimi ve değişen etik anlayış sonucunda ülkelerin ilgili otoriteleri hayvan deneylerini bilimsel ve etik yönden düzenleyen ilkeleri içeren belgeler yayınlamışlar ve onların dayanağı olan kanunlar çıkarmışlardır. Tüm bu belgelerin işaret ettiği ortak prensipler şöyle sıralanabilir:

- 1) Deneyler spesifik amaçlar için kaçınılmaz olmalı,
- 2) Ağrı, eziyet ve sıkıntı etik açıdan kabul edilebilir olmalı,
- 3) Mümkün olduğunca 3R kuralı uygulamalı,
- 4) Hayvan deneyleri ve hayvanların barındırılmaları belirli otoriteler tarafından düzenlenmelidir.

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

PROBLEMDE ROL OYNAYAN AKTÖRLER

- PETA (People For The Ethical Treatment Of Animals) - Dünyanın en büyük hayvan hakları organizasyonu
- WWF (World Wildlife Fund For Nature)
- OİE/WOAH (World Organisation For Animal Health)
- WHO (World Health Organisation)
- İlgili Ülkeler

BİLDİRİ TEKLİFİNİN YANITLAMASI GEREKEN SORULAR

- Canlılar üzerinde yapılan deneylere karşı hangi çözüm önerilerini sunulabilir?
- Sizce canlılar üzerinde deneyler yapılmasının uygun bir yöntemi var mıdır yoksa hiç yapılmamalı mıdır?
- GDO'lu ürünler, radyoaktivite, artan karbon emisyonu, artan sanayi atıkları vb. konularının doğurduğu sonuçlar uluslararası hukukta açık olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir mi?

ARAŞTIRMA ÖNERİLERİ

Canlılar üzerinde yapılan deneyler uluslararası hukukun diğer birçok alanıyla kesişen bir konudur. Delegelerin konferansa katılmadan önce özellikle temsil ettikleri ülke ile ilgili bu rehberdekenden daha ayrıntılı bir araştırma yapmaları tavsiye edilir.

Google'da araştırma yapacak bir delege örnek olarak şunları yazarak araştırmasına başlayabilir:

- Canlılar üzerinde yapılan deneylerin hukuktaki yeri
- (Temsil ettiği ülke)'nin canlı denekler üzerindeki araştırmalarda etik ve hukuki süreçlerdeki katkısı

Delegeler konu hakkında daha fazla bilgiye ulaşmak için <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/701330> sitesindeki araştırma makalesini inceleyebilir.

Güncel durum ve içinde bulunulan problem kısmında bahsedilen kısa film:

<https://www.youtube.com/watch?v=G393z8s8nFY>

TMUN'23 HUKUK KOMİTESİ ÇALIŞMA REHBERİ

KAYNAKÇA

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97599>

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1654610>

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/701330>

<https://www.wikipedia.org>

<https://www.peta.de>

<https://www.wwf.org.tr>

<https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Menu/88/Dunya-Hayvan-Sagligi-Orgutu-oie>

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/977786>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Josef_Mengele

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/25384>

<https://kualiafelsefedergisi.com/2021/05/kuram-ve-biyotetik-stanford-felsefe-ansiklopedisi/>